

TALLINNA
PÜHA NEITSI MAARJA
PIISKOPLIK TOOMKIRIK

KATEDRAALI SÕNUMID

EELK Tallinna Piiskopliku Toomkoguduse infokiri APRILLIKUU AD 2021

KRISTUSE ÜLESTÕUSMISPÜHA

Ülestõusmispühade sõnum on lihtne – kuidas ületada ja leppida asjadega, mis on inimesest võimsamad ja mida meie ei suuda muuta? Kannatus, valu ja inimese surelikkus on paratamatult sellised teemad, millest me ei saa üle ega ümber. Kristuse ülestõusmine näitab, kuidas teha rahu sellega, mis on inimese jaoks paratamatu, kuid sellest Kristusega koos läbi kõndides saab minna vastu igavesele elule. Kätte on jõudnud aeg, mida saab võtta ka Jõulude teise poolena. See, mis jõuluimes Jeesusega alguse sai, on jõudnud oma eesmärgini – inimesena tõusta surmast ellu. Jumala ilmutus tähendabki inimese lunastust, et näidata, mis on inimene väärt Jumala silmis. Jeesus teeb võimalikuks inimese püüdluse Jumala lähedusse. Inimese elus võivad selgelt nähtavaks saada nii hea kui kuri üksteise kõrval. Oleme suutelised näitama ohvrimeelsust, üllameelsust ja õilsust, kuid ka hoolimatust, argust ja pettust, mõistmata hiljem, miks või kuidas ma just nii tegin. Sama moodi võime näha kuis Jeesuse jüngrid oma Issanda reedavad ja salgavad. Palmipuudepühas Jeesuse Jeruusalemma tulekut rõõmuhoisetegev tervitanud inimesed nõuavad viis päeva hiljem sama mehe surma. Ahastus ja hirm kurjuse ees on nad laiali pillutanud, sest Jeesus lüüakse risti ja ta sureb. Ometi just see, et Jeesus võttis süütuna enda peale inimeste süü ja suri, saab inimestele päästvaks. Siin ilmnebki inimese väärtus andeksandva Jumala silmis – äratada surmast igavesse ellu. Ülestõusnud Jeesus nõuab elu neile, kes on osaduses temaga, kelle süü on ta ristipuule kandnud – “igäüks, kes mind tunnistab, seda tunnistan mina” Lk12:8jj.

Jeesuse asendavat ristisurma mõista on raske tänapäeva enesekeskuses. Nõnda loomulik on ütlus: “iga mees on oma õnne sepp” ja meie erakordsus ja iseseisvus on meid teinud täiesti asendamatuks. Ongi raske aru saada, et keegi võiks meid asendada, meie võlgu maksta, meie karistuse enda peale võtta. Aga just see, et ühe inimese teo tagajärg kehtib kõikide kohta, on meile jäänud võoraks. Me ei oska enam näha neid sidemeid, millega me oleme üksteisega seotud, kuis ühe tegu võib karistuse tuua kõikidele ja ühe ohverdus võib kõiki aidata. Adam astus üle Jumala käsust ja karistus ning süü sai kehtivaks surmana kogu inimkonnale, nii Jeesus “uue Adamana” on oma kuulekuse ja surma ning ülestõusmise läbi toonud inimestele lunastuse ja igavese elu. Jeesus esindab uue Adamana inimest Jumala ees ja inimestele näitab Jumala armastust.

Sündmuste keskel on raske sündmusi paigale panna ja hinnata. Sõna lihaks saamine ja liha ülestõusmine Kristuses Jeesuses, on elusaks saamine, mis on nii tugev impulss, et muudab ilma ja maad ning

Istanbul, Hagia Sophia võlv

Foto: Arho Tuhkru

lihast inimest. Inimene on muudetav ja sündmus on elustav, lootustandev. Surma jõud võidetakse elavaks ülestõusmise läbi ning seda teistpidi seletada on võimatu. Tühine on igäüks, kes proovib elu jälle sõnadeks ümber vormida. Seega, loo tuuma on Johannes kokku võtnud: “Aga kõigile, kes tema vastu võtsid, andis ta meelevalla saada Jumala lasteks, neile, kes usuvad tema nimesse” (Jh 1:12).

Meie pole sellest maailmast välja võetud, vaid oleme selles maailmas, et jääda Jumalasse. Üksnes nii ollakse võimelised täitma oma usu ja tegudega uut käsku ja nägema Tema kirkust. Ära taibates, et Ta elab meie keskel ning tema kohalolek on ühtviisi nii siin ja kui praegu. Lastes Jumalal endast läbi paista, elame Ülestõusmispühad tegelikkuseks.

Kristus on ülestõusnud! Tõesti ta on ülestõusnud!

Koguduse õpetaja Arho Tuhkru

Kristus ütleb: „Ma olin surnud, ning ennäe, ma elan igavesest ajast igavesti ning minu käes on surma ja surmavalla võtmed!”
Ilmutuse 1:18

Ülestõusmispühad annavad lootust, et ka kõige pimedama kurvi tagant võib hakata paistma valgus. Enam kui aasta oleme kõndinud küllalt keerulisel teel, millel peale koledate kurvide on ka mäed ja orud. Need on me tunded. Kui mõnel hetkel on tekkinud tunne, et läheb kergemaks, võib avastada end hoopis raske mäe jalamil. Lootus võib loitma lööda, aga siis ka kustuda. Seda taudi, mis me keskele on tulnud, ei tunne päris põhjalikult veel mitte keegi. Keegi ei tea selle teekonna käänakuid. Ei valitsejad ega ka teadlased. Kellelgi pole selle kummalise teekonna kaarti. Kuigi aastaga on natukene

lisandunud julgust.

On ka neid, kelle jaoks kõik see on ootamatult ränk. Neid jääme igatsema ja meenutama.

Jumalateenistused on taudi ajal olnud nii lubatud kui ka keelatud. Ühe koroonajaastu paradoksina oleme pidanud eemale hoidma ka oma Toomkirikust. Justkui oleks ka kirik viirusest võetud või kahtlusalune. Aga viirus otsib ju ikka eeskätt inimest, mitte hoonet.

Viirus saab rünnata keha, aga ei tohi võtta vaimu. Niisiis pidime hoidma kirikut hinges ja mõtetes. See on aidanud ka elada.

Kummalisele ajastule omaselt süvenevad

kontrastid. Raha on ühiskonnas rohkesti, aga kusagil süveneb ikkagi vaesus. Kusagil silmapiiril terendab Toomkiriku remont, aga samas on sissetulekud kuhtunud. Turistid ja palverändurid ei jõua Toompeale vist niipea, aga sellegipoolest ei saa lasta pilgul langeda enda ette.

Hoolimata olude survest läheb Toomkogudus vastu uuele ajastule. Peagi tulevad nõukogu ja juhatuse valimised. Luteri kirik teadagi on rahvakirik ja nõnda loeb iga koguduseliikme arvamus ja panus. Loodetavasti astub juhtorganite ringi ka päris uusi inimesi.

Juhatuse esimees Indrek Treufeldt

ON AEG ... USALDADA

EELK Konsistoorium otsustas 17. aprillil 2020. a, et 2021. a alguses toimuvad kõikides EELK kogudustes nõukogude, juhatuste, revisjonikomisjonide (revidentide) ja sinodisaadikute valimised. Pandeemia tõttu on valimiste korraldamise aega pikendatud, valimised tuleb kõikjal korraldada enne 31. maid.

Ka Toomkoguduse juhatus ning ametisolev nõukogu on juba pikalt teinud ettevalmistusi valimiste korraldamiseks. Juhatus otsustas 30. märtsi koosolekul, et Toomkoguduse nõukogu valimised toimuvad 23.–30. mail 2021. a ning vastvalitud nõukogu koguneb oma esimesele koosolekule veel samal päeval, 30. mail 2021. a.

Valitava nõukogu suurus

KS § 209 lg 1 kohaselt kuulub koguduse nõukogusse **7–30 valitavat liiget. Koguduse õpetaja ning abiõpetaja kuuluvad nõukogusse ameti poolest.** Praegu ametis olev nõukogu otsustas, et valitavas nõukogus on **20 valitavat liiget**, lisaks neile valitakse **4 asendusliiget**. Asendusliikmed on vajalikud sellistel puhkudel, kui mõni nõukogu valitud liikmetest mingil põhjusel oma volitused peatab või nõukogust lahkub, et nõukogu liikmete arv ei langeks alla kehtestatud suurus.

Samuti otsustas nõukogu, **et valimistel on igal täiskogu liikmel 5 häält.**

Valija

KS § 203 kohaselt saab valimistel osaleda koguduseliige, kes vastab 5 tingimusele:

- on vähemalt 18-aastane
 - konfirmeeritud
 - on käinud samas või mõnes teises EELK koguduses eelmisel või jooksva kalendriaastal armulaul
 - tasunud liikmemaksu või teinud liikmeannetuse
 - kelle õigusi ei ole kirikukari korras piiratud.
- Eriti just pandeemia olukorras, kus inimeste vaba liikumine ning jumalateenistustel osalemine on olnud olulisel määral piiratud või lausa keelatud, on oluline tähele panna seda, et liikmeannetuse ja armulaul osalemise nõue peab olema täidetud kas eelmisel või jooksva aastal, kuid see ei pea olema täidetud enne valimispäeva. S.t, kuna liikumisele ja jumalateenistustele seatud piirangud kestavad esialgu 25. aprillini, ei takista miski koguduseliikmel osaleda valimisõiguse tagamiseks armulaul vahetult valimiste päeval ning paluda enda kandmist täiskogu nimekirja. Liikmeannetusega on selles mõttes lihtsam, et seda on võimalik teda ka pangalekande teel.

§ 203 avar sõnastus võimaldab täiskogu liikmete hulka lugeda ka need koguduseliikmed, kes osalesid armulaul ja tegid liikmeannetuse mõnes teises EELK koguduses, kuid kes enne valimiste algust on kirikutähaga tulnud Toomkoguduse liikmeks.

Koguduse **täiskogu liikmete nimekirja** koostab juhatuse otsuse kohaselt (KS § 212 lg 1 alusel) koguduse sekretär. Nimekiri valmib **23. aprilliks**, ning igal koguduseliikmel on õigus kontrollida, kas ta on nimekirja kantud. (KS § 212 lg 3). Nimekirja saab täiendada valimiste lõpuni (KS § 212 lg 4). Viimane on oluline pandeemia olukorras, kus armulaul osalemine on olnud takistatud. Kui koguduses puuduvad andmed armulaul osalemise kohta, võib isiku kanda nimekirja tema suulise või kirjaliku kinnituse alusel, et ta on kuskil mujal osalenud armulaul (KS § 212 lg 2).

Koguduse nõukogu liikme kandidaat

Koguduse nõukogusse kandideerija kohta kehtivad samad 5-punktilised nõuded, mis valijagi kohta (KS § 208). Kirikuseadustik ei luba juhtorganitesse kandideerida ametisolevatel vaimulikel (KS § 204 lg 1), see piirang ei kehti reservi või emerituuri arvatud vaimulikele (KS § 204 lg 2).

Kandidaatide esitamine

KS § 213 kohaselt võivad valimistele nõukogu liikmekandidaate **seada üles nõukogu, juhatus, koguduse õpetaja ja 5–10 koguduse täiskogu liiget üheskoos.** Kuna käesolev artikkel „Katedraali Sõnumites“ on suunatud koguduse kõige laiemale liikmekonnale, jätan siinkohal käsitlemata selle, kuidas saavad nõukogu, juhatus ja koguduse õpetaja kandidaate üles seada ning kesken-

dun täiskogu liikmete jaoks olulisele.

Kandidaatide ülesseadmise juures on **oluline kuupäev 9. mai** – kandidaadid tuleb KS § 216 lg 1 kohaselt üles seada hiljemalt 2 nädalat enne valimisi.

Kandidaadi ülesseadmiseks on vajalik **iga kandidaadi kohta eraldi koostada ülesseadmiskiri**, mille soovitava vormi kehtestab Konsistoorium (KS § 216 lg 1). Et koguduseliikmetel oleks lihtsam, teeb koguduse juhatus vajalikud plangid koguduseliikmetele kättesaadavaks elektrooniliselt ja paberile printituna. Ülesseadmiskirja plangi saamiseks tuleb võtta ühendust koguduse kantseleiga.

Kuigi koguduse nõukogusse valitakse 20 liiget, on ühe täiskogu liikme poolt ülesseatatavate kandidaatide arv piiratud. **Üks täiskogu liige** tohib osaleda kõige enam **kolme kandidaadi ülesseadmise juures** (KS § 216 lg 2). Samuti võib ühe kandidaadi kohta olla ainult **üks ülesseadmiskiri**, kui neid on mitu (s.t erinevad täiskogu liikmed soovivad üksteisest sõltumatult kellegi kandideerimist), loetakse kehtivaks see kiri, mis jõuab esimesena koguduse juhatuseni. Hilisema(te)le sama kandidaadi kirja(de)le alla kirjutatud täiskogu liikmed võivad edaspidi alla kirjutada mõne teise kandidaadi ülesseadmise kirjale. (KS § 216 lg 3) Kuna koguduse juhatusel või nõukogul on õigus seada üles ka neid kandidaate, kes on juba täiskogu liikmete poolt üles seatud (KS § 214 lg 3), siis loetakse need kandidaadid juhatuse või nõukogu poolt esitatuks ning nende kandidaadi ülesseadmiskirjadele alla kirjutatud täiskogu liikmed on vabad kirjutama alla teistele ülesseadmiskirjadele. (KS § 216 lg 4)

Kandidaatide registreerimine

Kui täiskogu liikmed on kandidaadi ülesseadmiskirjale suutnud koguda 5–10 allkirja (KS § 213), **edastavad nad kirja koguduse juhatusle** (KS § 217 lg 1). Protsessi sujuvuse huvides kogub ülesseadmiskirjad kokku koguduse sekretär, kes varustab kirjad laekumise kuupäevaga ning nummerdab saabumise järjekorras. Kuna nõukogusse kandideerimine on vabatahtlik, ei saa kedagi kandideerima sundida ega seljataga kandideerima panna. Seetõttu esitavad valimistele üles seatud kandidaadid **hiljemalt**

Toomkoguduse nõukogusse valitakse

- 20 valitavat liiget,
- lisaks 4 asendusliiget
- Igal täiskogu liikmel on 5 häält

Nõukogu liikme kandidaate saavad üles seada

- koguduse nõukogu ja juhatus
- koguduse õpetaja
- 5–10 täiskogu liiget üheskoos

Üks täiskogu liige võib alla kirjutada kõige rohkem kolmele ülesseadmiskirjale

Nõukogu liikme kandidaadi ülesseadmiskirja planke saab koguduse sekretäri käest nii paberil kui elektroonilisel kujul

Juhatus registreerib ülesseatud kandidaadid hiljemalt 9. mail

Nõukogu valimised toimuvad 23.–30. maini

9. maiks juhatusele enda nõusolekukirja, mille vormi kehtestab Konsistoorium (KS § 217 lg 2). Kirikuseadustik ei luba kandidaadi ülesseadmise kirja ning nõusolekukirja tagasi võtta (KS § 217 lg 3).

Kandidaatide nimekiri ja tutvustamine

Koguduse juhatus registreerib nõusolekukirja esitanud kandidaadid ning kannab nende nimed eesti tähestiku järjekorras **koondnimekirja**, mis asetatakse hiljemalt 9. mail kiriku juurde nähtavale kohale ning tehakse täiskogu liikmetele ka muul viisil teatavaks (KS § 217 lg 4). Kandidaatide tutvustamiseks võib nende eluloolised andmed avaldada kirjalikult koguduse teabevahendites, kindlasti tutvustatakse kandidaate suuliselt täiskogu koosolekul enne valima asumist (KS § 219), kui loetakse ette kandidaatide koondnimekiri (KS § 220 lg 2). Eelnevast nähtub, et koguduse usaldusisikuks olemine on avalik ülesanne, milles osaletakse ühiskonna (kõrgendatud) tähelepanu tingimustes.

Täiskogu koosolek

Toomkoguduse juhatus otsustas, et valimised toimuvad 8 päeva jooksul. Pandeemia tingimustes annab see hea võimaluse inimeste hajutamiseks. **23. mail algavale täiskogu koosolekule ei pea seega kokku tulema kõik valijad.** Piisab, kui kohal

on näiteks juhatuse liikmed, kandidaadid ja veel täiskogu liikmeid, et nende hulgast oleks võimalik valida vähemalt kolmeliikmeline valimiskomisjon (KS § 220 lg 1). Komisjon pitseerib valimiskasti, mis avatakse pärast hääletamise lõppemist. Kui kandidaatide nimed on ette loetud ja tehtud teavaks nõukogu otsus selle kohta, mitu häält on igal valijal, kuulutab koosoleku juhataja (kelleks EELK Põhikirja § 52 kohaselt on koguduse õpetaja) välja vaheaja, teatades hääletamise lõppemise ning koosoleku jätkumise aja (KS § 220 lg 3; § 222 lg 1). Toomkoguduse 2021.a valimiste puhul **lõpeb hääletamine 30. mail kell 11** ning koosolek jätkub pärast kolmainupüha missat kirikus.

Kuna valimised kestavad 8 päeva, on valimiskomisjoni poole pöördudes võimalik paluda **kodus hääletamise võimalust** (KS § 220 lg 5).

Täiskogu liige saab valimiskomisjonilt või juhatuse poolt volitatud isikult valimisedeli, millel ta märgistab ristiga lahtrid nende viie kandidaadi nime juures, keda ta soovib valida, ning laseb sedeli valimiskasti (KS § 222 lg 1; § 223 lg 2 ja 3). Rikutud sedeli tagastab valija komisjonile ning saab vastu uue (KS § 222 lg 2).

Valimistulemuste kindlakstegemine

Kui valimiskomisjon on hääletamise lõppedes hääled kokku lugenud, reastab komisjon kandidaatide nimed nende antud häälte arvu alusel, alustades enim hääli saanust. Toomkoguduses osutuvad **valituiks 20 kõige enam hääli saanud kandidaati**, 4 jäävad asenduliikmeteks. Kui kandidaadid saavad hääli võrdselt, on eespool ealt vanem. (KS § 225 lg 1) Ametissevalitud **nõukogu volitused algavad** sellest hetkest, mil valimiskomisjon on järgmisel pühapäeval jätkuval täiskogu koosolekul **valimistulemused teatavaks teinud**. (KS § 226 lg 2)

Toomkoguduse uus nõukogu koguneb oma esimesele koosolekule **30. mail pärast täiskogu koosoleku lõppu**, et valida kogudusele juhatuse esimees ja aseesimees, juhatuse valitavad liikmed (koguduse õpetaja ning abiõpetaja on juhatuse liikmed aemti poolt, KS § 240 lg 2), revisjonikomisjon ning sinodisaadikud (KS §§ 242, 247–248).

Koguduse abiõpetaja Joel Siim

Tuleb alustada tänulikult, sest 2020. aasta jaanuar algas lootusrikkalt. Kogudusel oli piisavalt ressursse, et minna aastale julgelt vastu.

2020. aasta märtsikuus kehtima hakanud eriolukord suunas aga koguduse ressursi netikiriku tegemiseks ja sellega saadi kenasti hakkama. Ülekanded toimuvad tänaseni ning koos renoveeritud helivõimendusega, saame seda ka praegusel keerulisel ajal seda kasutada.

Rõõmsad saame olla möödunud aastal meie 30 leerilapse üle, keda oli 5 võrra enam kui aasta tagasi. Talituste osas langes koroona-viiruse tõttu kõige enam ristimiste arv, ristitud oli 27 ja neid oli 15 last vähem kui 2019. aastal. Lootust on, et 2021. aasta laulatusi on rohkem tulemas, sest paljud laulatused lükkusid aasta võrra edasi. Möödunud aastal on laulatatud 6 noorpaari. Matuste arv oli ka veidi väiksem kui tavalistel aastatel, kokku maeti toomkirikust 14 inimest.

Kogudus on Tallinna Toomkooli pidaja ja 2020. aasta kevadel lõpetas Toomkooli esimene lend. Samuti oli Toomkooli õpilastest esimeses leerirühmas 6 poissi-tüdrukut leeris. See on suur asi ja rõõm on meie silmis.

Maikuu sai toomkogus endale diakoniks René Paatsi.

2020. aasta sügisel pälvis nõukogu 11. oktoobri koosoleku otsusega Maarja medali ja kultuuripreemia 2020 teatriteadlane, lavastaja Lembit Peterson. 23. oktoobri Toomkonverentsi teema oli „Theatrum Gloria Dei“ ja see oli ülimenukas.

Liikmeannetajate arv langes vaid 9 võrra ja liikmeannetaid oli kokku 370. Kuid liikmeannetuse suurus tõusis märgatavalt ja keskmine annetuse suurus on 184 €, mis on ääretult kõrge. Suur tänu kõikidele, kes toomkirikut on toetanud, olgu pisut või palju, teie toega me kestame üle keeruliste aegade.

Muud laekumised, mis muidu laekus meie palveränduritelt ja külastajatelt ning muudest annetustes, tuli 90% langus ja oli kokku ligi 31 000 €. See pani meid suurde raskusesse ja seda tänini, kuid oleme tänulikud selle eest.

Tänulikud oleme ka Eesti riigi poolt kiriku-

Foto: Ingrid Mäsa

Aastal 2020 alustanud netikirik on saanud ka käesoleva aasta lahutamatuks osaks

valitsuse kaudu laekunud 7060 eurosele toetusele, mis aitas meil finantseerida oma netikiriku ehitamist. Nüüd on teenistused jälgitavad ka koguduse kodulehel. Oma igapäevatöodes ja kulutustes oleme olnud väga kokkuhoidlikud.

2020. aastal käivitusid Toomkiriku restaureerimistööde eeltööd: kiriku ehitusliku osa inventeerimine maksumusega u 7 200 €, digitaalne mõõdistamine 46 500 €. Kogudus tasus digitaalse mõõdistuse eest 30%, Tallinna linna muinsuskaitse toetas meid 70% ulatuses.

Kirikusaali kõigi lühtrite restaureerimine 2019–2020 aastal läks maksma kokku üle 30000 euro ja siin tuli appi linna muinsuskaitse osakond 70% osas ning meie koguduse liikmed tegid sihtannetusena lühtrite restaureerimiseks üle 8 500 €. See on kogudusele väga suur abi ja lühtrid nüüd ka töepoolest säravad. Kindlasti pean eraldi välja tooma meie koguduseliikme kingitusena tehtud kantselei lühtri, mis on väga pidulik ja annab kogu kantseleiruumile uue sära. Praegu käivad kantseleis suured renoveerimistööd.

2020. aasta oli väga paljude projektide kirjutamise ja taotluste aeg. Kinnitatud on Jüri kabeli avariitööde tegemine ja remont on seal algamas. Enne sai mainitud kantselei

remonti ja järele on ootamas ingliskabeli renoveerimistööd.

Kuna kiriku digitaalne mõõdistamine on valmis, on algamas kiriku katuste remondi projekteerimine. See on 2021. aasta alguse ja keskpäiga töö. Linna ja riigi muinsuskaitsega suhtlemine on väga hea ja nende abi on ka olnud tunda. Loodetavasti jätkub see ka 2021. aastal. Vastaval katuste ekspertiisile, vajab kirikutorni katteplekk täielikku vahetust, muude katuste osas on vaja teha osalist vahetust.

Vaatamata raskele ajale, saime tänu 2019. aastal kogutud säästudele ning aasta jooksul saadud annetustele ja toetustele lõppkokkuvõttes tulla ots-otsaga kokku. Kogudus ei pidanud laenu võtma ja kulutas väga kokkuhoidlikult.

Loodame parimat ja oleme tänulikud Jumalale, meie koguduse kõigile vapratele töötajatele, kaasvaimulikele, koguduseliikmetele, meie nõukogule ja meie juhatusele.

*Koguduse õpetaja
Arho Tuhkru*

Liturgiline ruum

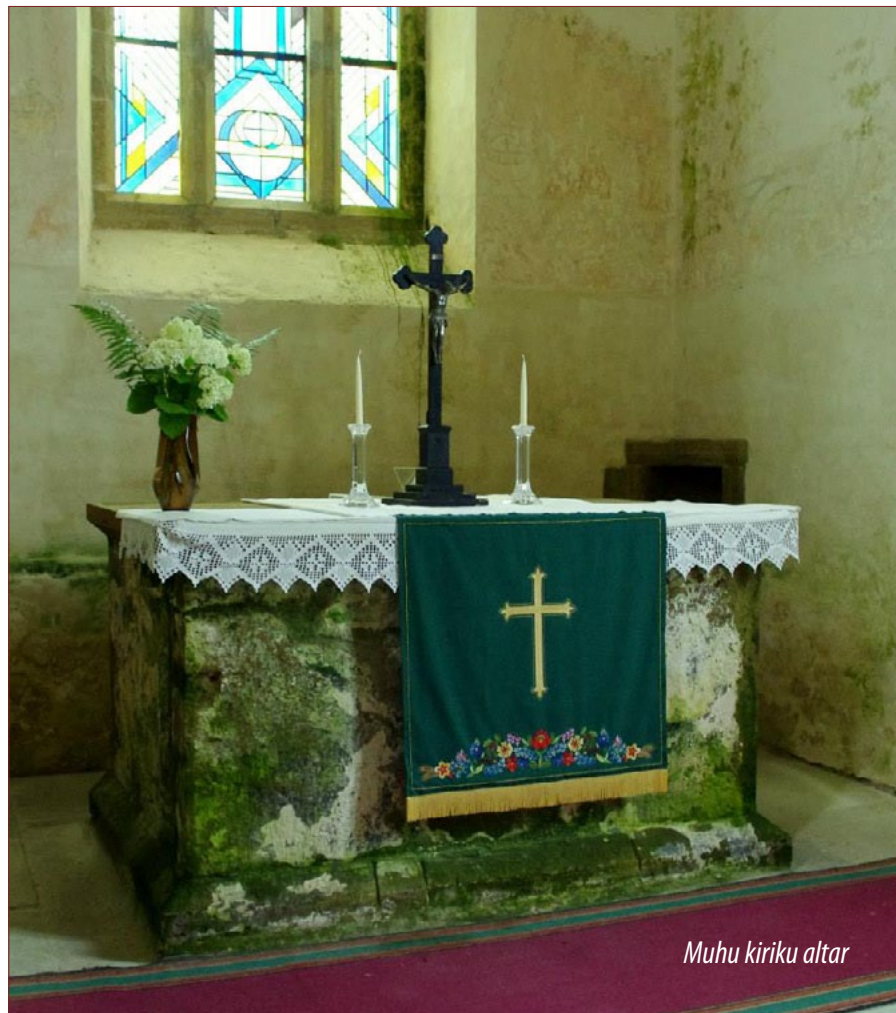
Martin Luther on öelnud oma kuulsakssaanud kõnes Torgau lossikiriku pühitsemisel (1544. a): Kiriku esmane funktsioon on selles, et “siin ei toimuks midagi muud peale selle, et meie armas Issand ise kõneleb meie oma püha sõna kaudu ning meie omakorda kõneleme temaga palves ja kiituslaulus.” Lutheri seisukohta edasi arendades on küsimus viimselt selles, kas kirikuhoone on esmalt pühakoda, mida kasutatakse teinekord ka muudel kohastel eesmärkidel (kontsert, näitus, filmivõtted jms), või mõistetakse kirikuhoonet ühena paljudest multifunktsionaalsetest hoonetest (kultuurikeskusena), mida mõnikord kasutatakse ka religioossetel eesmärkidel. Seetõttu märgib Gerhard Langmaack, et kirikuhoone on koht, kus Kristuse täius saab sõnas ja sakramendis realselt kogetavaks.

Varakristlikelt basiilikatelt laenatud ruumiprogramm (aatrium – narteks – lööv – apsiid) võimaldab kirikuhoone puhul kõnelda teatud progresseeruvast pühadusest. Seda aitavad sageli rõhutada kirikuhoone arhitektuursed kaunistused, maalingud ja sisustus. Väga paljudes kirikutes on tajutav see, kuidas ornamentika muutub seda rikkalikumaks, mida lähemale jõutakse altariosale. Isegi väga askeetlikult kujundatud Tallinna Toomkiriku kooriruumis on olnud rikkalikud raidkivikaunistused (mis põlesid lubjaks 1684. a suures tulekahjus ning on täna nähtavad vormitute kivipindadena). Ka on tavakohaselt altariruum astme-paari võrra ülejäänud kirikust kõrgemal, sellest omakorda tõuseb mõne astme võrra kõrgemale altar ise.

Kogu tähelepanu kirikus onngi koondunud idaotsas paiknevale altarile.

EELK Jumalateenistuste Juhend märgib (p 46): “Altar on kirikuruumi liturgiline kese. Altar (altarilaud, mensa) on püha õhtusöömaaja laud ehk Issanda laud (mensa Domini), mis kujutab endast Kristuse aujärge ja Tema ligiolu. Altari väljanägemine peab vastama selle tähendusele ja liturgilisele ülesandele.”

Algselt liturgiliseks otstarbeks kohandatud tavaline laud muutus aja jooksul kivist ehi-

Muhu kiriku altar

Fotod: Joel Siim

tatud monumentaalseks rajatiseks. Altari peal või taga paiknevad maalid, skulptuurid ja muu sarnane on altari(laua) suhtes sekundaarse tähendusega. Anu Mänd püüab reguleerida meie keelekasutust hiljuti ilmunud raamatus “Keskaegsed altariid ja retaablid”, märkides, et altar tähendab altarilauda, sellel paiknevad maalid ja muud arhitektuursed detailid moodustavad retaabli. Altar on püha õhtusöömaaja laud, sellel leiab igal missal uuesti aset inkarnatsiooni müsteerium, Jeesus Kristus saab armulaua leivas ja veinis realselt ligiolevaks (teoloogias kõneldakse reaalsesentsiks). Õigeusu kiriku ikonograafias leidub väga harva esinev motiiv mähkmetesse mähitud Jeesuslapses diskosel, armulaualeiva taldrikul.

Valge linaga kaetud altaril paiknevad mitmesugused liturgilised esemed: altaririst, küünlajalad, armulauariistad, Piibel või Lugejate raamat. Sageli kaunistatakse altar lilled ja liturgilistes värvides tekstiilidega. (JTJ p 48) Juhend rõhutab eriliselt, et altarile “ei paigutata liigselt asju, eriti veel

selliseid esemeid, millel puudub jumalateenistuse seisukohalt tähendus ja vajadus”. (JTJ p 53)

Kuigi erinevatel aegadel on ligipääs kiriku (pea)altarile olnud rohkem või vähem piiratud – lisaks harjumuslikule altarivõrele, mis on kujunenud välja armulaua vastuvõtmist hõlbustavast põlvituspingist, on kiriku kooriruum (altariruum) sageli olnud ülejäänud kirikust eraldatud mõne barjääriga, milles on läbipääsud vaimulike ja kirikuliste jaoks. Kõrgkeskajal muutus barjäär rikkalikult kaunistatud ehiseinaks, mis võis vaate (pea) altarile täielikult blokeerida. Siiski ei ole läänekristlikus kirikus toiminud kunagi sellist vaimulike ja koguduse eraldamist nagu õigeusu kirikus ikonostaasi näol. Hiljem on ümberehituste käigus barjäär sageli likvideeritud.

EELK kirikutes on omal kohal säilinud ainult Ridala kiriku koorivõre, 1939. a demonteeriti koorivõre Keila kirikus. Arhitektuursed detailid lubavad oletada rõduga varustatud koorivõre olemasolu Valjala kirikus. Viimased näivad olevat eriti levinud Briti saarte kesk-

Boreci basiilika altariruum

Vahevõre Lübecki toomkirikus

aegses arhitektuuris, kandes nime Rood loft – ristipuu (krutsifiksi) rõdu, kuna koorivõre lahutamatu osa on olnud suur krutsifiks, triumfrist. Mälestusena sellest leidub paljudes Eesti kirikutes kanstli juures võidukaarepalk Kolgata-grupiga.

Kristliku jumalateenistuse juurde kuulub lahutamatult Jumala sõna lugemine ja seletamine. Varakristlikes basiilikates rajati lugemiseks ja jutlustamiseks erilised puldid, mis paiknesid altari ees sellest paremal ja vasakul küljel, sageli madala barjääri küljes. Itaa-

Triumfrist Kieli toomkirikus

lia keeles kandis barjäär nimetust cancelli, mis kandus üle puldile ning on saksa keele vahendusel andnud meile sõna "kantsel". Altari poole vaadates parempoolsest (lõunapoolsest) puldist loeti epistliteksti, vasakpoolsest (põhjaküljel paiknenust) evangeeliumit. See orientatsioon on mälestus ajast, mil piiskop istus altari taga näoga koguduse poole, evangeeliumi kui jumalateenistuse kõige olulisemat teksti loeti piiskopi paremal käel, aukohal.

Algselt piiskop ka jutlustas oma kohalt, kuid kuulus jutlustaja Johannes Kuldsuu tavatses oma nõrga hääle tõttu jutlustada evangeeliumipuldist. Sel põhjusel kandus jutlustamine üle koorivõre juurde. Keskajal nihkus nüüdseks juba võrest lahutatud jutlustamistool parema kuuldavuse huvides pikihoonesse.

Jumalateenistuste Juhend rõhutab korduvalt, et kantsel või lugemispult peavad paiknema kirikus hea nähtavuse ja kuuldavusega kohas (p 68–69).

Kirikuhoone progresseeruva pühaduse idee võimaldab igal kirikulisel võtta ette vaimse palverännaku maailmast (mis jäi kirikuukse taha) taevariigi suunas. Keskajal paiknes kiriku peaportaali läheduses ristimiskivi – tee taevariigi poole algas ristimisega. Ridala ja Muhu kiriku kooriruumi seintel on säilinud fragmente maalingutest, mis kujutavad ehiniššides pühakuid linnamüüri taustal ning ingleid ümber altari viirukit suitsutamas. Kuna kirikuhoone fookus on altar, on oluline

hoida ligipääs ja vaade altarile vabana, sest lisaks vaimsele palverännakule toimuvad kirikus jumalateenistusega seotud protsessioonid. Vaimulikud saabuvad ja lahkuvad kirikust protsessioonis. Kirikusse sisenedes on juhtiv vaimulik alati viimane. See kõneleb tema vastutusest tema hoolde usaldatud karja eest – ta peab veenduma, et iga viimase koguduseliige on turvaliselt kirikus ja uksed võib sulgeda. See oli eluliselt oluline algkristlikus kirikus, mis elas pideva tagakiusamise hirmus. Ning kirikust väljudes on juhtiv vaimulik esimene – ta peab veenduma, et väljas on kõik turvaline.

Lisaks neile protsessioonidele toimub eri traditsioonides teisigi protsessioone. Õigeusu kiriku liturgia tunneb Väikest Sissekäiku evangeeliumiraamatuga ning Suurt Sissekäiku armulauaelementidega. Suur Sissekäik on mälestus varakristlikust ajajärgust tuntud offertoriumiprotsessioonist, mille käigus toodi altari juurde lisaks armulauaelementidele ka annid kogudusele ning vaestele. Mõlemad protsessioonid väljuvad ikonostaasi põhjapoolse külgukse kaudu, läbivad kirikusaali ning pöörduvad Kuninglike uste kaudu altariruumi tagasi. Evangeeliumiprotsessioon on tuntud ka läänekristluses – altarilt võetakse Piibel või Lugemiste raamat ning siirdatakse puldi juurde või kiriku keskossa lugema (JTJ p 283–285). Offertoriumiprotsessioonist on säilinud mälestus kotikorjanduse kogumise näol.

Abiõpetaja Joel Siim

Konsistooriumi arhiiv

Toomkiriku kantselei 1938. aastal

Foto: Arho Tuhkru

Selle aasta märtsikuul sai alguse planeeritud kantselei remont. Meile tuttav kantselei interjäär on peamiselt tehtud pea 65 aastat tagasi ja vahepeal on seda jõudumööda värskendatud.

Nüüdne remont on põhjalik, koos muinsuskaitse kooskõlastusega soovime välja tuua ka erinevate aegade kihistused. Niššina toome välja leitud keskaegse ukseportaali koha, mis on uusajal läbinud kapitaalse muutuse ning praegune sissemurtud ukseava on rootsiaegse ahju koha kõrval. Renoveerimise käigus on tulnud välja ka seinte ja lae erinevad värvitoonid ning mööda võlviserva ja seina jooksev maalingutriip. Uuenduskuuri teevad läbi ka praegused uksed ning aknaluugid saavad vastse aaderduse. Meie kantselei peaks maikuu jooksul saama uue ilme.

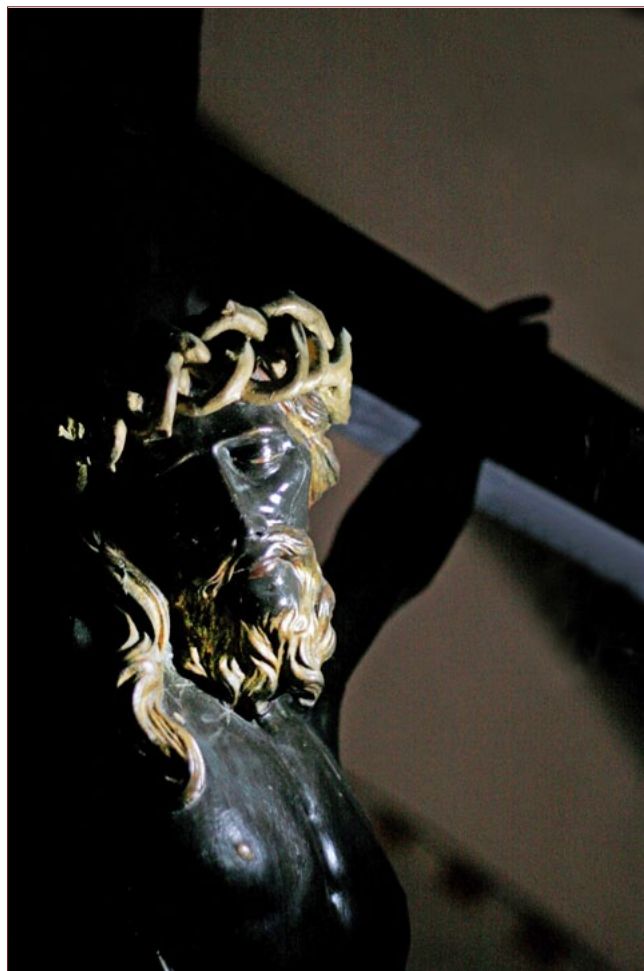

Foto: Ingrid Mäsak

Suur reede Kristuse ristitee koguduse kodulehel toomkirik.ee. Koos mõtisklustega läbiti 14 peatuspunkti, mõeldi kannatusele, lunastusele ja meie Päästjale.

Mõtisklused on kirjutanud isa Rein Õunapuu.

Tekste loevad Garmen Tabor ja Andres Roosileht.

Palveid loevad Jaani koguduse õpetaja praost Jaan Tammsalu, Peeter-Pauli katedraalist isa Igor Gavrilchik, Oleviste koguduse pastor Heldur Kajaste, Tallinna Piiskopliku Toomkoguduse õpetaja Arho Tuhkru.

Ristitee laulu "Mõtlesin minule Jeesus" laulab Eerik Jõks.

Ristitee rännak valmis koostöös Eesti Kirikute Nõukoguga.

Tulge toetama Toomkogudust oma liikmeannetusega,
sest nii on meil kergem koos oma kirikut kanda!
Sinu liikmeannetuse abiga me kestame üle aja!

OLGE TÄNATUD, ET OLETE HOIDNUD JA HOIATE OMA KODUKIRIKUT!

KONTAKT

Toom-Kooli 6, 10130 Tallinn, Eesti
Telefon 644 4140
E-post: tallinna.toom@eelk.ee
<http://toomkirik.ee>

PANGAREKVISIIDID

EELK Tallinna Piiskoplik Toomkogudus
Registrikood 80209270
SEB Pank EE401010022002639007